

LÅGA

SKOLRESULTAT

I SOCIALT UTSATTA OMRÅDEN

FAKTORER, UTMANINGAR
OCH LÖSNINGAR – EN FALLSTUDIE
I TROLLHÄTTANS STAD

Wilma Westin Lundqvist
Per Assmo
Fredrik Sunnemark

Rapport i
korthet

Den svenska skolan står inför många utmaningar. Skolresultat som varierar mellan skolor i samma kommun och en ökad skolsegregation utifrån elevers socioekonomiska bakgrund visar på behov av nya strategier och lösningar. Denna rapport syftar till att belysa hinder som skolor i socialt utsatta områden upplever i arbetet med att få sina elever att uppnå behörighet till gymnasiet. Tidigare forskning visar att elever med ofullständiga betyg lättare hamnar i kriminalitet, missbruk och arbetslöshet, vilket är konsekvenser som kostar samhället stora summor pengar.

Rapporten baseras på orsaker bakom elevers låga betyg tidigare presenterade av Sveriges kommuner och landsting (nuvarande Sveriges kommuner och regioner), men inkluderar även faktorer som studien tagit fram. Studien är kvalitativ och bygger på semistrukturerade intervjuer med kommunala tjänstemän samt lärare och rektor från grundskolan Kronan i Trollhättans Stad. Skolan har en låg andel elever som uppnår mål och gymnasiebehörighet.

FÖRFATTARE

Wilma Westin Lundqvist har en filosofie kandidatexamen inom internationell politik och ekonomi samt en filosofie masterexamen inom internationell administration och global samhällsstyrning. Sin masteruppsats skrev hon i Gambia med fokus på regeringens och civilsamhällets arbete för att säkerställa flickors rätt till utbildning utifrån kvinnokonventionen. Wilma är för närvarande tjänstgörande som forskningsassistent på Högskolan Väst och arbetar framförallt med frågor som rör utbildning och integration.

Per Assmo är professor i kulturgeografi vid Högskolan Väst, där han också är koordinator för SANORD (Southern Africa Nordic Centre) samt programansvarig för såväl internationella programmet för politik och ekonomi som masterprogrammet inom arbetsintegrerade politiska studier. Han är också Extraordinary Professor i politiska studier vid University of the Western Cape i Sydafrika. Per har stor forskningserfarenhet från såväl Sverige som den afrikanska kontinenten. Hans forskningsintressen inkluderar områden som hållbar utveckling, migration och integration samt internationalisering av högre utbildning och arbetsintegrerat lärande.

Fredrik Sunnemark är docent i idéhistoria vid Högskolan Väst, där han också är föreståndare för Mångfaldscentrum och tidigare var en av projektledarna för Demokratiinitiativet. Hans vetenskapliga intressen kan kategoriseras i fyra huvudsakliga fält sammanhållna av ett intresse för ideologi, ideologibegreppet och ideologikritiska analysstrategier: amerikansk idéhistoria och retorik, ideologiska förändringar i det svenska politiska landskapet från 1980-talet och framåt, relationen mellan film, betydelse och ideologi samt samtida debatter om nationalism, mångkulturalism, interkulturalism och rasism.

Tillsammans med skolsegregation syns generella mönster av migrationsbakgrund, språkkompetens, lärarbrist och tidsbrist vara de främsta orsakerna till att eleverna inte når målen. Studien visar att det efterfrågas fler kompetenta lärare, mindre elevgrupper och en förändring av upptagningsområdena i Trollhättans Stad för att eleverna ska kunna nå så långt som möjligt.

INNEHÅLL

Inledning	4
Samverkan mellan Högskolan Väst och Trollhättans Stad.....	4
Studiens syfte och metod.....	4
Bakgrund	5
Den svenska skolan.....	5
Faktorer som påverkar elevers betyg.....	5
Trollhättans Stad.....	6
Resultat	8
Allmänna faktorer som påverkar elevers betyg i Trollhättan.....	8
Trollhättans specifika utmaningar för skola och utbildning.....	10
Bättre framtida skolresultat.....	12
Avslutande diskussion	14
Referenser	15

INLEDNING

Denna studie utgör en del i samverkansprojektet *Mikromigration* som sedan 2017 drivs av Högskolan Väst under ledning av professor Per Assmo och docent Fredrik Sunnemark. Med fokus på integrationsfrågor samverkar projektet i olika former med flera kommuner i Fyrbodalen. Exempelvis bedrivs ett samverkansprojekt med namnet *Kompetensutveckling för kunskapsförsörjning inom skola och utbildning tillsammans med Uddevalla och Sotenäs kommuner under 2019/20*. Projektet har under 2017/18 också arbetat tillsammans med Uddevalla kommun i ett samverkansprojekt benämnt *Hälsofrämjande integration* och under 2018/19 samverkat med Trollhättans Stad i projektet *Sektorsövergripande kartläggning för att minska och motverka segregation*. Som en del i kartlägningsarbetet i Trollhättan har projektet också gjort en analys av de bakomliggande faktorer som påverkar situationen med jämförelsevis låga betyg bland elever i socialt utsatta områden, och det är den som redovisas i föreliggande rapport.

Samverkan mellan Högskolan Väst och Trollhättans Stad

Under 2018 fick Trollhättans Stad beviljat statsbidrag från Delegationen mot segregation (Delmos) för att göra en sektorsövergripande kartläggning av arbetet för att minska och motverka segregation. Trollhättans Stad hade tidigare sammanställt rapporten *För ett jämlikt Trollhättan! – utmaningar och möjliga vägar framåt* som belyser skillnader i levnadsvillkor i Trollhättans olika stadsdelar. För att skapa ett mer kvalitativt inriktat informationsunderlag som fördjupar förståelsen av komplexiteten i dessa skillnader inledde kommunens integrationsstrateg Katarina Nyman ett samarbete med professor Per Assmo och docent Fredrik Sunnemark vid Högskolan Väst.

Med hjälp av fyra forskningsassistenter genomfördes under perioden november 2018–januari 2019 en sektorsövergripande kartläggning av synen på de utmaningar relaterade till integration som finns i Trollhättans Stad. Projektgruppen intervjuade olika förvaltningar och ställde frågor om segregation ur de fem aspekterna boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Det

underlag till kommunens fortsatta integrationsarbete som producerades innehöll förutom kartläggningen också en övergripande behovsanalys.

Regeringen har tagit fram ett långsiktigt reformprogram för att motverka strukturella orsaker till segregation och förbättra situationen i områden med socioekonomiska utmaningar. Ett av de prioriterade områdena i reformprogrammet är utbildning, med målet att lyfta skolornas och elevernas resultat. Denna rapport är en fördjupning av samverkansprojektet mellan Högskolan Väst och Trollhättans Stad, med speciellt fokus på utbildning och orsakerna bakom de låga betygen i kommunens socialt utsatta områden.

Studiens syfte och metod

Rapporten presenterar en kvalitativt orienterad studie, med fokus på Trollhättans Stad, som syftar till att ge god förståelse för vilka faktorer som ligger till grund för elevernas låga resultat samt vilka utmaningar som kommunen, skolan och lärarna i socialt utsatta områden står inför.

Studien baseras huvudsakligen på semistrukturerade intervjuer med kommunala tjänstemän och personal från grundskolan Kronan som ligger i ett av kommunens socialt utsatta områden. Studien ger därmed en lokalt förankrad inblick i situationen utifrån både ett kommunalt perspektiv och ett professionsperspektiv. Materialet har analyserats i relation till tidigare kända faktorer som påverkar elevers resultat, men öppnar också upp möjligheter för nya och alternativa förklaringar.

Totalt intervjuades sex personer: tjänstemän från utbildningsförvaltningen, lärare och rektor. Alla intervjupersoner har anonymiserats och benämnas i rapporten som respondent 1–6. Utbildningsförvaltningens representanter spelar en viktig roll i studien då de ger en överblick av generella utmaningar för skolor i socialt utsatta områden. Lärarna, som ansvariga för utbildningen de bedriver, sitter också på värdefull information om varför resultaten varierar så mycket mellan olika skolor i kommunen. Rektorn har en yrkesposition som ger en god överblick av skolan som helhet, vilken är viktig att ta del av för att förstå skolans utmaningar.

BAKGRUND

Den svenska skolan

Den svenska skolan står inför många utmaningar. Skolresultat som varierar mellan skolor i samma kommun och ökad skolegregation utifrån elevers socioekonomiska bakgrund visar på behov av nya strategier och lösningar. Elever med utländsk respektive svensk bakgrund samt elever med hög- respektive lågutbildade föräldrar går i allt större utsträckning i olika skolor i kommunerna. Eftersom man tillämpar närhetsprincipen i det svenska skolsystemet anses bostadssegregationen i landet vara en betydande faktor bakom skolegregationen. Utöver bostadssegregationen påpekar Regeringskansliet att kommunaliseringen av skolan, det fria skolvalet och den fria etableringsrätten för friskolor har bidragit till segregationen i skolan. I kommuner där det finns flera friskolor att välja mellan har det fria skolvalet ökat skolegregationen mellan svenska och utländska elever. Situationen resulterar i att elever med olika bakgrund inte möts, vilket för med sig problem både på ett individuellt plan och för samhället som helhet. En segregerad skola kan ha långtgående effekter som ökade klyftor, ökat misstroende och minskad tolerans för olikheter (Regringskansliet, 2018).

I regeringens reformprogram framkommer det att andelen som inte uppnår behörighetskravet till ett nationellt program på gymnasiet i de 38 socialt mest utsatta områdena är 28,6 procent, vilket är en dubbelt så mycket som i landet som helhet. Siffran verkar i vissa områden dessutom ha stigit ytterligare sedan 2014 då jämförelsen gjordes. Av de som inte uppnått kravet i de mest utsatta områdena är tre fjärdedelar födda i Sverige (Regringskansliet, 2016). Högst troligt har dock bostadssegregationen gjort att det i dessa områden bor många elever som trots att de är födda i Sverige har utlandsfödda föräldrar. Sammantaget pekar det på att elever med olika bakgrund går i skolor i olika geografiska områden, och skolorna i de socialt utsatta områdena uppvisar bevisligen en jämförelsevis låg prestationsgrad.

Faktorer som påverkar elevers betyg

Enligt Regeringskansliet (2018) har skillnaderna mellan både skolor och elever ökat vad det gäller elevresultat.

Det har även påvisats att socioekonomisk bakgrund spelar en mer betydande roll för elevers resultat än tidigare. Sveriges kommuner och landsting (SKL, 2014) påpekar att likvärdigheten brister i den svenska skolan. Elevresultaten skiljer sig inte särskilt mellan kommuner, men skillnaderna mellan skolorna i de enskilda kommunerna är betydande.

SKL (2013) har tillsammans med Borås Stad belyst sociala problem till följd av låga eller ofullständiga betyg i årskurs 9. De ungdomar som går ut årskurs 9 med sådana betyg ställs inför en försvärad etablering på arbetsmarknaden samt löper större risk för framtida psykosociala problem. Kriminalitet, missbruk och arbetslöshet är några av de konsekvenser som kan uppkomma till följd av låga eller ofullständiga betyg, vilket förutom att orsaka stora personliga problem för eleverna ifråga också kostar samhället stora summor pengar.

De här konsekvenserna gör det viktigt att undersöka faktorerna bakom de låga eller ofullständiga betygen och använda kunskapen för att förebygga och åtgärda problemen. De fem faktorer som enligt SKL (2014) påverkar elevernas resultat presenteras under nedanstående rubriker.

Föräldrarnas utbildningsbakgrund

Föräldrars utbildningsbakgrund har sedan länge beskrivits som en av de viktigaste orsakerna bakom elevers slutresultat. Att ha föräldrar med högre utbildning gör bland annat att ens motivation och tro på att man kommer att lyckas stärks. Föräldrar med högre utbildning förespråkar också ofta längre utbildningstid och engagerar sig mer i barnets skolgång. Ett flertal elever som har föräldrar med kortare utbildning klarar sig utmärkt i skolan, men inte desto mindre är det en viktig faktor bakom elevers resultat (SKL, 2014).

Migrationsbakgrund

Statistik visar också att elever med utländsk bakgrund – födda utomlands eller födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands – har svårare att uppnå målen jämfört med genomsnittet. Det gäller främst de elever som nyligen har kommit till Sverige, då den allmänna språkkunskapen, men också förstå-

elsen för det abstrakta språk som används i undervisningen på svenska skolor, är låg för denna grupp. Skolans förmåga att arbeta med språk- och kunskapsutveckling gentemot elever med olika språkbakgrund är därför viktig för att varje elev ska uppnå uppsatta mål (SKL, 2014).

Kön

Det är fler pojkar än flickor som inte uppnår alla mål i skolans ämnen. Könsrollerna påverkar attityden gentemot skolarbetet genom att pojkar har lättare för att reagera på sätt som påverkar skolmiljön när skolan inte fungerar. Beteendet bland pojkar påverkar både deras egna resultat och deras klasskamrater (SKL, 2014).

Förekomst av försörjningsstöd

Försörjningsstöd är i sig inte en faktor som påverkar elevens skolresultat, det ses som en faktor på grund av att det ofta inkluderar elever som har varit med om krig och flykt, som kanske inte har en fullständig utbildning bakom sig eller som upplever stress och belastning i hemmet. De här underkategorierna påverkar alla elevens prestation i skolan, men då det inte finns någon enskild statistik över dem tillåts förekomsten av försörjningsstöd i familjen vara en övergripande faktor (SKL, 2014).

Familjesammansättning

Elever som bor med enbart en förälder kan uppleva ekonomiska svårigheter och vara utsatt på fler sätt som påverkar resultaten i skolan. Det innebär inte att alla elever som bor med enbart en förälder inte uppnår målen i alla ämnen, men statistiskt sett är risken att inte uppnå målen större för dem än för elever som bor med båda sina föräldrar (SKL, 2014).

Trollhättans Stad

Denna studie fokuserar på Trollhättans Stad, en kommun i Västra Götaland med 58 860 individer (Statistiska centralbyrån, 2019). Traditionellt har Trollhättan varit, och är delvis fortfarande, en industristad med flera stora företag. Det har gjort att kommunen under lång tid har upplevt arbetsmigration såväl från övriga Sverige som från utlandet. Trollhättan har dessutom följt den senaste tidens nationella trend med förändring i migrationsmönster från arbetsmigration till flykting- och anhörigmigration. Sammantaget innebär migrationshistoriken att kommunen har en förhållandevis hög befolkningsandel med utländsk bakgrund.

Strukturomvandlingar och konjunktursvängningar

har inneburit utmaningar för kommunen. Nedläggningen av Saab-fabriken 2011 innebar att arbetslösheten vid tidpunkten var en av de högsta i landet. Arbetslösheten har sjunkit på senare år, men den är fortfarande högre än riksnivån. Liksom i övriga landet har arbetsmarknaden i Trollhättan också förändrats till att efterfråga arbetskraft med hög(re) utbildningsnivå.

Det här sammantaget har medfört att Trollhättan har en större variation i socioekonomiska förhållanden och bosättningsmönster än andra kommuner. I vissa områden, som Kronogården, står idag mer än var fjärde person utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Också medelinkomsten skiljer sig markant mellan olika områden. Högst är medelinkomsten i Björndalen/Edsvid, där ett hushåll tjänar i snitt 671 000 kronor/år, medan medelinkomsten i Kronogården/Håjum är 261 000 kronor/år (Trollhättans Stad, 2017).

Även utbildningsnivån skiljer sig markant mellan stadsdelarna, och mellan män och kvinnor. Andelen med eftergymnasial utbildning är mer än dubbelt så hög i områdena Björndalen och Strömlund jämfört med i Sylte, Lextorp och Kronogården (Trollhättans Stad, 2017).

Grundskoleelevers resultat

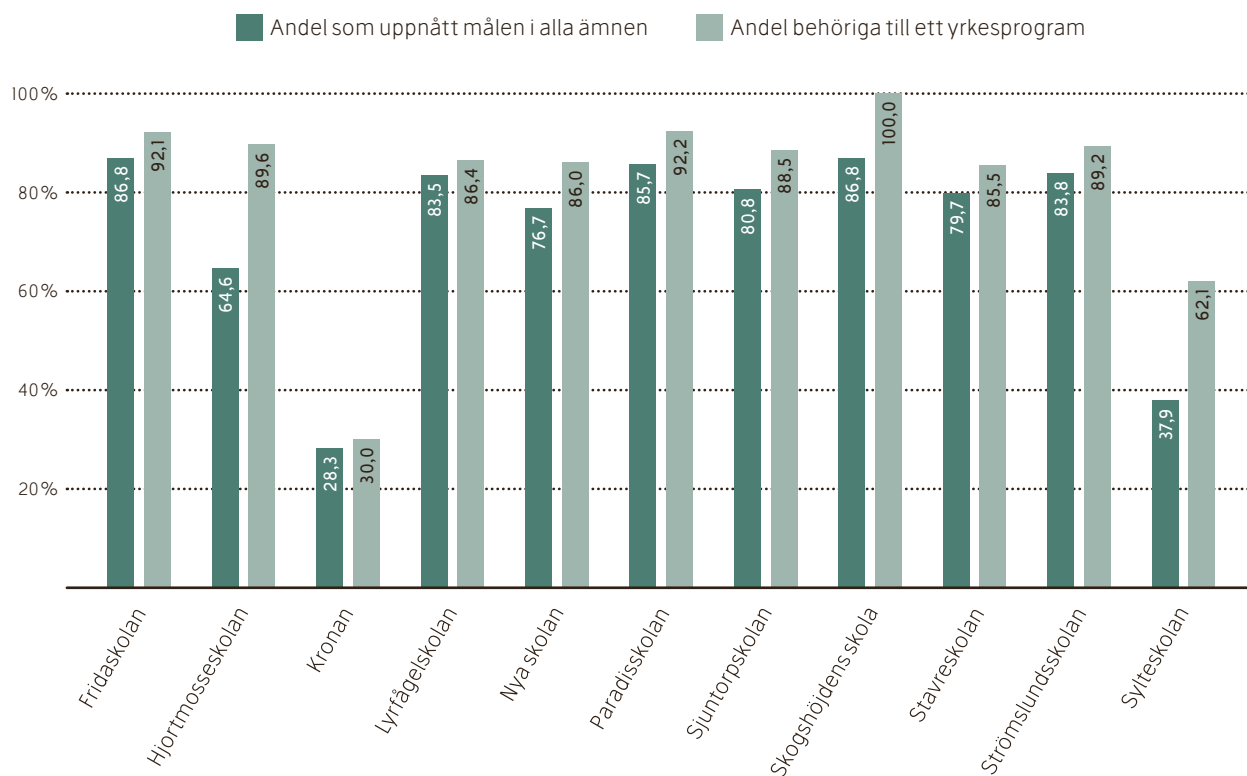
Trollhättans Stad ligger under riksgenomsnittet när det gäller såväl måluppfyllelse i årskurs 9 som gymnasiebehörighet. 71,3 procent uppnår målen i alla ämnen, till skillnad från 74,1 procent nationellt, och 80,3 procent är behöriga till yrkesprogram jämfört med 82,5 procent i landet som helhet (Skolverket, 2017b). För att vara behörig till ett yrkesprogram behöver man vara godkänd i svenska, engelska och matematik samt i minst fem andra ämnen när man avslutar årskurs 9.

Resultaten skiljer sig tydligt mellan skolorna i Trollhättans Stad. Två skolor, Kronan och Sylteskolan, har en särskilt stor andel elever som inte uppnår målen i alla ämnen och inte är behöriga till yrkesprogram på gymnasiet. På Kronan uppnår endast 28,3 procent målen och bara 30 procent är behöriga till yrkesprogram. På Sylteskolan är siffrorna 37,9 respektive 62,1 procent. På resterande skolor är de 65–87 respektive 86–100 procent (Skolverket, 2017b).

Skola och utbildning

En framtid där det finns god plats för livet, där rätten till en bra utbildning är självklar, där nya hållbara idéer tas till vara och där storslagna drömmar får rum.

[Trollhättans Stad, 2017]

Figur 1. Andel som uppnår årskurs 9-målen i alla ämnen respektive behörighet till yrkesprogram på Trollhättans skolor.

Trollhättans Stad har som politiskt prioriterad ambition att alla skolor ska arbeta för att fler elever ska nå målen, en ökad likvärdighet där alla elever ska gå ut årskurs 9 med behörighet att fortsätta studera på gymnasiet samt att fokusera på kvalitetsarbete, matematik och språk-utvecklande arbete. Oavsett i vilken skola eleven går ska möjligheterna och förutsättningarna vara likadana. Visionen är, som syns i ovanstående citat, att en bra utbildning ska vara en självklarhet. Kommunen visar i både resursplan och flerårsplan att de är högst medvetna om de utmaningar som geografiska skillnader i utbildningsnivå, inte minst i andel elever som uppnår gymnasiebehörighet, innebär (Trollhättans Stad, 2017).

Denna studie finner det aktuellt och relevant att närmare studera bakomliggande faktorer till de låga betygen samt de utmaningar de innebär för kommunen, skolan och lärarna i ett av de socialt utsatta områdena i Trollhättan. Att belysa utmaningarna skapar möjlighet att hitta lösningar och utveckla arbetet så att fler elever kan uppnå målen och gå vidare med sina studier, vilket är ett av de mål Trollhättans Stad (2017) har satt upp i sin mål- och resursplan för 2016–2019.

Grundskolan Kronan

Studien fokuserar på grundskolan Kronan eftersom den har störst andel elever som inte uppnår målen i alla ämnen och inte är behöriga till yrkesprogram på gymnasiet. Kronan ligger i stadsdelen Kronogården som är ett av Trollhättans Stads socialt utsatta områden. På Kronan uppnår 28,3 procent målen i alla ämnen och 30 procent är behöriga till yrkesprogram (Skolverket, 2017a).

Fokuset möjliggör en djupare förståelse för de utmaningar som finns för att elever ska uppnå fullständiga betyg, och därmed för att höja andelen elever som blir behöriga till gymnasiet. Valet att undersöka endast en skola i kommunen har gjorts med studiens syfte och tidsomfattning i åtanke. Denna rapport syftar inte till att jämföra skolor utan snarare till att få en djup inblick i situationen på särskilt utsatta skolor.

RESULTAT

Allmänna faktorer som påverkar elevers betyg i Trollhättan

Med utgångspunkt i de faktorer som beskrivits tidigare belyser detta avsnitt hur studiens respondenter uppfattar olika utmaningar för att förstå och förbättra elevers möjligheter att uppnå utbildningsmål och behörighet till gymnasiet.

Föräldrarnas utbildningsbakgrund

Föräldrars utbildningsbakgrund beskrivs ha viss påverkan på elevers prestation i skolan, framförallt för att den påverkar den hjälp med och förståelse för barns läxor som föräldrar erbjuder. Det är svårt att hjälpa till med läxor om man själv har en kort utbildning eller ingen utbildning alls.

I relation till läxor påpekar majoriteten av respondenterna att ett svenskt ordförråd är nödvändigt för att föräldrar ska kunna hjälpa sina barn. Läxor är en förutsättning för att barn ska följa med under lektions-

tid, och föräldrar måste själva förstå uppgifterna för att kunna hjälpa till med läxorna. Det blir ännu svårare för föräldrar som nyligen har kommit till Sverige och har ett begränsat ordförråd.

Om man är nyanländ och [bara har] varit i Sverige under fyra år kan det bli svårt att hjälpa till med svenskan.

[respondent 2]

Till skillnad från vad SKL (2014) påpekar om att föräldrar med utbildningsbakgrund oftast engagerar sig mer i barnets skolgång, trycker alla respondenter på att det finns engagemang hos alla deras elevers föräldrar, oavsett utbildningsbakgrund.

Det finns någonstans en vilja hos föräldrarna och den är nog lika stor oavsett vilken utbildningsbakgrund de har. Den är åt båda håll. De som är högt utbildade har ju såklart sin situation där de vill att deras barn också

Föräldrars engagemang i och inställning till skolan anses vara en viktig faktor för att elever ska lyckas.

ska vara det, och de som inte är utbildade har en väldigt stor önskan om att det åtminstone ska gå bra för deras barn.

[respondent 4]

Föräldrars engagemang i och inställning till skolan anses vara en viktig faktor för att elever ska lyckas. Föräldrar som tycker att skolan är viktig för vidare resonemanget till sina barn och hjälper dem att kämpa vidare även om något är svårt.

Migrationsbakgrund

Migrationsbakgrund är en faktor som alla respondenter tycker påverkar eleverna. I enlighet med SKL (2014) säger respondenterna att det är de elever som nyligen kommit till Sverige som påverkas mest.

Kursplanen är uppbyggd så att i slutet av 9:an ska man klara kunskapskraven, och då tänker man att eleven ska ha gått från förskolan upp till 9:an.

[respondent 1]

Problematiken för nyanlända är att de kunskapskrav som ställs i årskurs 9 är baserade på en kunskapsutveckling som förväntas ha startat redan i förskolan, vilket är ett hinder för en person som börjat i den svenska skolan först på högstadiet. Därtill är svenska och engelska krav för att uppnå gymnasiebehörighet, två språk man troligen aldrig har studerat tidigare och nu får två till tre år på sig att lära sig på en nivå som ger godkänt i årskurs 9. Respondenterna är eniga om att kravet på dessa två språk, framförallt svenskan, är en av de mest betydande anledningarna till att deras elever inte uppnår gymnasiebehörighet.

En del elever som börjar på Kronan har gått i skolan tidigare och har sina rutiner, men det finns också elever som aldrig har gått i skolan och varken kan läsa eller skriva. Det tar längre tid för de sistnämnda att komma in i skolsystemet och komma i kapp övriga elever. För läraren kan det vara svårt att urskilja om något är svårt för att man inte har med sig kunskaperna sedan innan eller om det beror på att man har läs- och skrivsvårigheter.

Kön

Kön är inte den mest betydande faktorn enligt respondenterna, men de anser att det främst är pojkar som presterar sämre. Kronan hade under läsåret 2016/17 en årskurs där pojkarna presterade bättre än flickorna, men det tros ha varit en tillfällighet.

Som man oftast säger är det pojkar som har det svårare. Jag tror att man ser pojkar som vuxna mycket tidigare än tjejer, de får ett eget ansvar väldigt tidigt.

[respondent 3]

Respondenterna tror att det finns två anledningar till att pojkar generellt sett presterar sämre: att pojkar läser mindre samt får ta eget ansvar tidigt. Att läsa skapar en bredare och mer välutvecklad vokabulär och är viktigt för att lyckas i skolan. Att pojkar får ta eget ansvar tidigt handlar om att de anses vara vuxna tidigare än flickor och snabbt får fatta egna beslut och klara sig själva.

SKL (2014) lyfter fram att pojkar har det svårare i skolan i och med att de har lättare för att signalera och reagera på sätt som påverkar skolmiljön negativt när skolan inte fungerar. Respondenterna håller inte med om det och tycker inte att pojkar påverkar vare sig skolmiljön eller andra elevers betyg negativt.

Förekomst av försörjningsstöd

Enligt SKL (2014) täcker denna faktor dem som har varit med om krig och flykt eller känner en belastning i hemmet och därför inte kan prestera lika väl i skolan som andra elever. I intervjuerna framkommer att elever som har varit med om krig och flykt ofta har det svårare än andra elever eftersom de är påverkade av andra stressfaktorer. Det kan handla om att de inte vet var deras familj och vänner är eller om de själva kommer att få stanna i Sverige eller inte.

Det är väl klart att skolan kanske inte blir prioritering nummer ett för dessa elever, utan det blir ju att veta vad som händer med deras liv.

[respondent 1]

Respondenterna är överens om att krig och flykt är en försvårande faktor, men det finns många fler bakgrundshistorier som påverkar deras elever. Det kan vara situationer i hemmet eller relationer med människor i elevers närhet som påverkar skolsituationen. Det är viktigt för lärare att vara lyhörda och uppmärksamma elevernas hälsa för att kunna hjälpa dem framåt i deras utveckling.

Alla har sin egen personliga historia som såklart kan påverka skolresultaten [...] det är viktigt för oss att veta om våra elevers bakgrund, inte för att det ingår i bedömningen men för att vi ska förstå om en elev har det svårt.

[respondent 3]

SKL (2014) fokuserar också på belastning i hemmet. Det kan relateras till trångboddhet, vilket respondenterna ser som ett hinder. Flertalet av Kronans elever lever i trångboddhet, familjer med fem–sex barn kan bo i en tvåa. Resultatet av en sådan boendesituation är bland annat minskad studiero och möjlighet till förberedelse inför prov. Dessutom kan föräldrar med lägre inkomst ha mer än ett jobb och barnen därför få fler sysslor att sköta i hemmet, vilket resulterar i mindre tid för skolarbete och läxor.

Familjesammansättning

Tidigare litteratur pekar på att elever som bor med enbart en förälder möter särskilda hinder som kan påverka deras resultat i skolan (SKL, 2014). Det är något som lärare och rektor på Kronan inte ser som ett problem för deras elever. De är medvetna om att de finns stora familjer med enbart en förälder där det ibland är svårt att tillgodose allas behov, men trots det anses inte elever med ensamstående föräldrar prestera lägre än genomsnittet.

Däremot har skolan under de senaste åren fått allt fler nyanlända och ensamkommande barn som elever, vilket anses var en mer betydande faktor.

Det vi kan se är att det är svårt för de ensamkommande, för de har ett så otroligt varierat stöd och skyddsnät omkring sig.

[respondent 4]

Ensamkommande barn har, likt andra nyanlända, mer än skolan att tänka på. Flera av dem vet inte var deras familj befinner sig, om föräldrarna lever eller om de kommer att få uppehållstillstånd i Sverige. Kanske bor de på ett boende eller hos en familj och stödet i läxläsningen kan variera.

Trollhättans specifika utmaningar för skola och utbildning

Som ett komplement till de faktorer som diskuteras ovan presenteras i detta avsnitt fler utmaningar som framkommit i denna studie. Dessa utmaningar fokuserar inte enbart på eleven utan inkluderar även kommunen, skolan och lärarna.

Kommunens utmaningar

Kommunen fokuserar mycket på skolsegregationen och dess påverkan på elevernas resultat. Att Trollhättans bostadsområden är mycket segregerade har lagt grun-

den till skolsegregationen i kommunen, för även om det fria skolvalet finns är det oftast där du bor som du väljer att gå i skolan. Kommunen tror att skolsegregationen måste lösas på ett strukturellt plan, men och de olika lösningar som finns kräver granskning och diskussion. De kommunala tjänstemännen är redan eniga om att elever behöver mötas tidigare än på gymnasiet och utbildningsförvaltningen arbetar med en utredning som förväntas komma med viktig information som kan leda till strukturella förändringar.

Det innebär att vi, med hjälp av både kommunala medel och statsbidrag, tillsätter olika typer av resurser på skolor som är segregerade å ena sidan bestående av en elevdemografi med mestadels föräldrar med utländsk bakgrund... men vi gör ju inget för de som är segregerade å andra sidan.

[respondent 6]

Arbetet med samverkan inom kommunen är idag mycket individbaserat. Det handlar om att hitta och hjälpa de elever som är i riskzonen, och det finns många grupper som får personer att mötas, grupper som får elever att må bra och gå till skolan samt grupper som ser till att elever får en bra skolgång och inte hamnar utanför systemet. Enligt respondenterna saknas däremot tillräckligt med samverkan för att motverka skolsegregation i det stora hela. Det mesta arbetet riktar sig enbart åt ett håll – man utesluter oftast stadsdelarna med högre socioekonomisk status, trots att de är segregerade åt andra hållet. Respondenterna önskar en samverkan som fokuserar på skolan, inte enbart på eleven, och på att integrera hela staden och inte enbart utsatta stadsdelar.

Skolans utmaningar

Skolan möter främst två utmaningar. Den ena är lärarbrist och den andra är en otillräcklig elevhälsa.

Det behövs fler lärare, kompetenta lärare. Vi saknar kompetenta lärare.

[respondent 3]

Att vara lärare i stora klasser gör det svårt att tillgodose alla elevers behov. Det är svårt att hinna med att såväl undervisa som kartlägga kunskapsnivåer och individanpassa materialet. Lärarbristen har också fört med sig ett kompetensgap. Det finns ett behov av kontinuerlig kompetensutveckling för alla lärare, och problematiken idag är att enbart några lärare får det. När de försvinner så försvinner även deras kompetens.

Det handlar om att jobba med lärartäthet och att man har behöriga lärare, att arbeta med lärare som vill utveckla sig och sin undervisning.

[respondent 4]

Skolan har redan en fungerande elevhälsa, men med fler elever med olika bakgrunder behöver den utvecklas.

Jag skulle önska att man kunde anställa andra professioner. Jag tänker att vi skulle behöva någon som jobbar med trauma-medveten omsorg eller liknande. Funktioner som vi inte har idag, men som vi kanske har behov av.

[respondent 4]

En utökad elevhälsa skulle kunna hjälpa elever som har en svår bakgrund och inte mår bra. Det skulle underlätta pressen och kraven på lärarna och hjälpa skolan som helhet.

Lärarnas utmaningar

Lärarna känner att de inte kan hjälpa elever att nå sin fulla potential på grund av för stora elevgrupper och för lite tid samt för att kunskapsnivån varierar och arbetsron är dålig.

Största utmaningen är att man inte känner sig tillräcklig, man har en lektion där man har över 20 elever och så är spridningen på kunskapsnivån väldigt stor. Du känner att du inte har tiden som de här eleverna verkligen behöver för att kunna utvecklas mot målen.

[respondent 1]

Flera klasser har både elever som är högpresterande och elever som knappt kan läsa och skriva. Det är en utmaning att hitta undervisningsmetoder som fungerar och kan anpassas för de olika nivåerna. När lärarna inte lyckas med nivåanpassningen skapas en frustration som ofta påverkar arbetsron. Respondenterna påpekar att det är sällan som man utnyttjar alla minuter under lektionstid till att undervisa, det är mycket tillsägelser och diskussioner kring hur man betar sig i klassrummet och gentemot varandra. Dessutom är några av eleverna inte vana att gå till skolan och långa dagar påverkar dem och deras arbetsro.

Studiero är en utmaning. Vissa elever som börjar i årskurs 1 har svårt att sitta still, men

de går i skolan från kanske 8:00 till 11:00 och sedan är de klara. Börjar man i årskurs 7 [...] går man från 8:00 till 16:00 istället, det blir tufft. Det kan vara en problematik att inte ha en vana.

[respondent 2]

Elevernas utmaningar

Förutom faktorerna i föregående avsnitt finns det ytterligare två faktorer som hindrar eleverna från att prestera så bra som möjligt. Det ena är språk och det andra är deras egen motivation.

De här eleverna får nästan aldrig höra svenska, förutom när läraren har genomgång. De pratar somaliska, albanska, arabiska och persiska med varandra på rasterna och hemma. De möter inte det svenska språket.

[respondent 1]

Språket är en av de främsta utmaningarna och enligt respondenterna en av de viktigaste att lösa. Det påverkar både lärarna och eleverna eftersom kommunikationen blir bristfällig. Det påverkar både de elever som är födda i Sverige men som har ett annat modersmål och de som nyligen kommit till Sverige och aldrig tidigare har pratat svenska. Svenskan är ett krav för gymnasiebehörighet, men det är ett svårt ämne att klara om man enbart har ett par år på sig att klara målen för årskurs 9.

Att många elever i utanförskapsområden har svårt att uppnå gymnasiebehörighet är en av de prioriterade frågorna på kommunal nivå i Trollhättan, och det har visat sig att det är främst svenska och engelska som gör att man inte kan få gymnasiebehörighet.

Har man brister i svenska som andraspråk och engelska... det är de stora hinder man har för att komma in på gymnasiet, för det är grunden. Det är vår grunduppgift. Det är vårt fokus i allt.

[respondent 5]

Det skapas lätt frustration när man inte klarar av det som andra i klassen klarar, och det gör att vissa elever har svårt att upprätthålla motivationen.

Jag märker av frustration. Man är frustrerad över att inläring tar tid.

[respondent 3]

Respondenterna tror att frustrationen kan sammankopplas med misslyckad individualisering och att eleverna inte får den hjälp de behöver. Det är inte tillräckligt att bara lämna över material och hoppas att eleven tar med sig det hem och övar. Det krävs både språkstöd och individanpassad läxhjälp, annars tappar eleverna motivation och då blir det svårt för dem att kämpa för godkända betyg.

Bättre framtida skolresultat

Faktorerna i avsnitten ovan spelar roll för alla elevers slutresultat. Precis som anges av SKL (2014) är det på Kronan dock främst de nyanlända eleverna som har svårt att uppnå målen i årskurs 9. I ljuset av det framhåller respondenterna att vissa faktorer och utmaningar har kommit att bli viktigare än andra. Dessa faktorer och därtill relaterade lösningar sammanfattas i detta avsnitt.

Att få det svenska språket

Enligt respondenterna är migrationsbakgrund och därtill relaterad skolsegregation en utmaning för många elever och deras resultat. Lösningar som diskuteras är att bygga en eller två stora högstadieskolor i centrum och bussa eleverna dit, att justera upptagningsområdena eller att förändra skolvalsprocesserna. Det man vill uppnå är att elever möts över stadsdelsgränserna, lär känna varandra och hör det svenska språket.

Språkkunskaper i svenska är viktigt både för att eleverna ska nå så långt som möjligt och för att lärarna ska kunna ge det stöd som krävs för att eleverna ska lyckas. Kommunen vill fokusera på målet uppnådd gymnasiebehörighet eftersom elever utan gymnasieutbildning inte når lika långt i livet jämfört med dem som har en gymnasieexamen. På Utbildningsförvaltningen upplevs därför större fokus på språk och undervisning i svenska vara relevant.

Får man ingen gymnasiebehörighet [...] forskningsresultaten är supertydliga, då när man inte lika långt i livet totalt sett som man borde göra. Det innebär att vi inte kan acceptera det, oavsett vad. Vi måste låta de här [eleverna] få ett helt annat språkbad, för det är det handlar om. De måste få sitta i svenska språket varje dag och duschas, det är lösningen.

[respondent 6]

Kommunen anser att eleverna måste möta det svenska språket varje dag och det kommer inte att ske förrän elever med olika bakgrund möts. För att lösa språk-

utmaningen diskuterar respondenterna därför en omstrukturering av skolorna.

För att få upp resultaten skulle man slussa ut de här eleverna till resterande skolor i staden, även om det inte är rätt att göra det eftersom alla elever har rätt till sin skola i området.

[respondent 1]

Det antas vara positivt att blanda elever från olika stadsdelar och inte förhålla sig till närhetsprincipen. Elever behöver möta det svenska språket i sin vardag, inte enbart när läraren undervisar. Om elever blandas på högstadiet kommer alla att vara tvungna att tala svenska, vilket gör att elever som nyss kommit till Sverige och elever med ett annat modersmål tar till sig nya ord lättare och att språkutvecklingen går fortare.

Tid och resurser i skolan

Lärarna och rektorn tror att det behövs fler utbildade lärare, mindre elevgrupper och en inkluderande elevmiljö för att hjälpa elever att uppnå bättre resultat.

Fler lärare och mindre elevgrupper skapar tillsammans bättre förutsättningar för eleverna. Det handlar om att ge läraren mer tid för undervisning och stöd av respektive elev, men också fler möjligheter att individanpassa materialet och lära känna klassen. När materialet är individanpassat och läraren får mer tid för varje elev kommer också arbetsroen att infinna sig och eleverna att uppnå bättre resultat. Att nivåanpassa klasserna tror de inte på.

Jag tror inte att man behöver nivåanpassa klasserna, utan jag tror att man kan lära av varandra [...] man behöver ha en blandning så att de kan utmanas att lära av varandra.

[respondent 2]

Samtidigt är det viktigt att inte låta de olika nivåerna påverka elevernas motivation. Att vara en del av en klass där ens nivå är lägre än de andras kan skapa frustration, ett hinder som redan påverkar eleverna på Kronan.

Vi pratar ofta om att det är inkluderande att bara slänga in eleverna, att alla elever ska vara i en och samma klass. Men det är också exkludering, eftersom du är där fysiskt men mentalt hänger du inte med. Du känner dig utanför och i värsta fall kommer du inte ens till skolan efter ett tag.

[respondent 1]

fritidsgård

Adobe Stock/Roland Magnusson

Utbildningsförvaltningen efterfrågar också en starkare samverkan mellan skola och fritidsgård.

Det är viktigt att lärarna innehar den kompetens som efterfrågas och att lärartjänsterna inte tillsätts med vikarier och utbildad personal. Eleverna behöver ha utbildade lärare som hjälper dem framåt mot målen. Kontinuerlig kompetensutveckling av lärare är viktigt för att kunskap inte ska gå förlorad när en person slutar på skolan.

Att tid är en faktor som påverkar elevers slutresultat märks på att tiden är knapp för vissa elever att nå de uppsatta målen. På Kronan är det främst elever som har kommit in i den svenska skolan i högre ålder som har svårt att hinna ikapp och uppnå målen för årskurs 9. Det leder till att många av dem tappar motivation och framtidstro.

Riktade insatser istället för generella

Man förväntar sig att det ska ske saker på ett år, men det tar mycket längre tid att se effekter av sakerna man faktiskt gör.

[respondent 4]

Lärarna och rektorn efterlyser också riktade insatser som fokuserar på Kronan, istället för generella lösningar som inte alltid är anpassade för skolan. För att ge resultat måste lösningar och insatser planeras utifrån ett behov. Fokus framöver behöver ligga på att sluta med generella lösningar och istället se till den enskilda enheten och knyta an till forskning. Därefter måste man låta insatserna få ta sin tid innan man analyserar resultat och drar slutsatser.

Samverkan

Utbildningsförvaltningen efterfrågar också en starkare samverkan mellan skola och fritidsgård. Det är vanligt att ungdomar är på fritidsgården men inte i skolan, och om man har fritidsledare som är både på skolan och på fritidsgården har de möjlighet att följa upp elever med hög skolfrånvaro. Det är önskvärt att en vuxen person som är en förebild på fritidsgården, som eleverna träffar på kvällarna, också finns på skolan, exempelvis i rastaktiviteter. En sådan person skulle kunna fånga upp de elever som lätt kommer bort från skolan genom att fråga dem varför de inte var i skolan på dagen men sedan kommer till fritidsgården på kvällen.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Konsekvenserna av låga eller ofullständiga betyg är ökad segregation, försvårad etablering på arbetsmarknaden och större risk för framtida psykosociala problem. Eleverna på Kronan har olika utbildningsbakgrund och varierad kunskap i det svenska språket, men enligt lärarna gör lärarbrist att elevgrupperna är så stora att det är svårt att hinna individanpassa utbildningsmaterialet.

Om eleverna bor med en eller två föräldrar anses inte vara det mest avgörande i arbetet med att få elever att uppnå målen i alla ämnen och bli behöriga till gymnasiet. Dock kan elever som är ensamkommande

ha svårare för sig i skolan på grund av bristande stöd och sämre sociala nätverk. Att pojkar ofta presterar sämre än flickor anses inte heller vara en avgörande faktor.

För att öka andelen elever som uppnår målen och blir behöriga till gymnasiet på Kronan efterfrågas fler kompetenta lärare, mindre elevgrupper, en blandning av elever över staden och mer specifika riktade lösningar istället för generella. För att öka språkkompetensen är det viktigt att svenskan blir en naturlig del av vardagen för alla elever.

För att öka andelen elever som uppnår målen [...] efterfrågas fler kompetenta lärare, mindre elevgrupper, en blandning av elever över staden och mer specifika riktade lösningar istället för generella.

REFERENSER

Regeringskansliet (2016). *Långsiktigt reformprogram för minskad segregation år 2017–2025*. Promemoria. Hämtat från: <https://www.regeringen.se/49480b/contentassets/94760eec95e04a45b0a1e462368b0095/langsiktigt-reformprogram-for-minskad-segregation-ar-2017-2025.pdf>

Regeringskansliet (2018). *Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation*. Regeringskansliet: Kulturdepartementet. Hämtat från: <https://www.regeringen.se/49feff/contentassets/a29a07890ec24acd900f5156fbf45f08/regeringens-langsiktiga-strategi-for-att-minska-och-motverka-segregation.pdf>.

Skolverket (2017a). *Grundskolan – slutbetyg per ämne i årskurs 9*. Filtreat på ”skolenheten Kronan 7–9, kommunal huvudman”. Hämtat från: https://sir.is.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gr_betyg_ämne&p_flik=G&p_ar=2017&p_lankod=&p_kommunkod=&p_skolkod=63750711&p_hmantyp=01&p_hmankod=2120001546&p_flik=H.

Skolverket (2017b). *Grundskolan – slutbetyg årskurs 9*. Filtreat på ”Trollhättan (geografiskt område)”. Hämtat från: https://sir.is.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gr_betyg2017&p_sub=1&p_ar=2017&p_lankod=14&p_kommunkod=1488&p_skolkod=&p_hmantyp=&p_hmankod=&p_flik=GI.

Statistiska centralbyrån (2019). *Folkmängd i riket, län och kommuner 30 juni 2019 och befolkningsförändringar 1 januari–30 juni 2019*. Hämtat från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/kvartals--och-halvarsstatistik--kommunlan-och-riket/forsta-halvaret-2019>.

Sveriges kommuner och landsting/SKL (2013). *Pojkars betyg och priset för utanförskap – smart ekonomi i Borås*. Hämtat från: <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-010-8.pdf>.

Sveriges kommuner och landsting/SKL (2014). *Socioekonomisk resursfördelning till skolor – så kan kommunen göra*. Hämtat från: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-115-0.pdf>

Trollhättans Stad (2017). *Trollhättan – en stolt och innovativ stad med plats för framtiden. Mål- och resursplan (MRP) 2016–2019. BUDGET 2018*. Hämtat från: https://www.trollhattan.se/globalassets/dokument/kommun-och-politik/planer-och-styrdokument/mal--och-resursplan-2018-trollhattans-stad.pdf?vv_hit=true.

Mångfaldscentrum på Högskolan Väst verkar för ett utökat och långsiktigt engagemang för mångfalds-, inkluderings- och hållbarhetsfrågor bland lärare, forskare, studenter, annan personal och samverkanspartners. Arbetet syftar till att vara pådrivande för en levande debatt inom området. Centrum främjar kunskapsbildning och kunskapsspridning genom att stimulera och stödja forskningsprojekt samt genom att samla och synliggöra forskningsresultat. Centralt för arbetet är att skapa och främja nya arenor, mötesplatser och nätverk för forskning, utbildning och samverkan inom området. Här spelar Högskolan Västs profil *arbetsintegrerat lärande* en viktig roll. Mångfaldscentrum bidrar på så sätt aktivt till att Högskolan Väst är ett samhällsengagerat lärosäte där inkludering, kreativitet och nytänkande präglar såväl forskning och utbildning som relationerna till det omgivande samhället.

Mångfaldscentrum, Högskolan Väst

www.hv.se/mangfaldscentrum

Wilma Westin Lundqvist, Högskolan Väst
wilma.lundqvist-westin@hv.se

Trollhättans Stad

Katarina Nyman, Trollhättans Stad
katarina.nyman@trollhattan.se